

practical knowledge through methods of processing, transfer, storage and use of skills, obtained during the training and professional practice period. The article also focuses on the sufficient influence of communication competence, which arises at different times of its activity. The article emphasizes that for the physical rehabilitation specialists the connection of methodological and theoretical training, professional, practical experience, thinking, erudition, and the use of sufficient means of communication are of great importance.

It is concluded that the basis of the structure of professional competence of the future physical rehabilitation specialist in the field of development of the child with the peculiarities of psychophysical development is the idea of interconnection of professional experience, professional erudition, professional thinking and technological culture, determined by the motivation for rehabilitation activities, the ability to professional reflection. The analysis of the problem of the future physical rehabilitation specialists training for work with children with special needs has shown the need for future research with the aim of studying and clarifying the peculiarities of training specialists in physical rehabilitation to the effective support of these children, formation of professional competence for a specialist in physical rehabilitation in the field of development, rehabilitation of children with peculiarities of psychophysical development and formation of their information and communication competence.

Key words: *physical rehabilitation specialist, physical rehabilitation, professional competence, competitiveness.*

УДК 378:[37.091.12.011.3-051:81]:[37.018.43:004.032.6]

Марина Ячменик

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0003-3547-046X

DOI 10.24139/2312-5993/2018.04/237-249

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-СЛОВЕСНИКІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МЕДІАОСВІТИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті з урахуванням наукових досліджень та проведеної дослідно-експериментальної роботи окреслено педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. Надання освітньому процесу медіаосвітньої спрямованості реалізовано на 1–2 курсах у науковому гуртку «Медіакультура вчителя-словесника», мета діяльності якого – формувати теоретичну базу знань із основ медіаграмотності, уміння здійснювати міжособистісне спілкування в сучасному медіапросторі. Оволодіння студентами культурою дослідницької роботи з медіатекстом апробовано під час інтегрованого курсу «Медіаосвіта» зі студентами 3 курсу, що спрямовано на формування вмінь моделювати зв'язний медіатекст із урахуванням принципів текстової організації, новизни й пізнавальної цінності професійно орієнтованої інформації. Педагогічну умову – активне використання засобів медіаосвіти у процесі педагогічної практики – реалізовано студентами 4 курсу на уроках української мови.

Ключові слова: *професійна діяльність учителя-словесника, підготовка майбутніх учителів української мови і літератури, готовність до використання засобів медіаосвіти, педагогічні умови, засоби медіаосвіти, спецкурс.*

Постановка проблеми. В інформаційно насиченому суспільстві XXI століття загальноосвітні заклади значною мірою потребують учителів, які вміють відбирати безпечну й особистісно значущу медіаінформацію, аналізують, критично осмислюють та оцінюють її і творчо використовують у професійній діяльності. Особливо важливі такі вимоги для вчителя української мови і літератури, який постійно працює з текстами різних стилів, проектує і проводить уроки з використанням засобів медіа.

У цьому контексті в Україні є напрацювання. За сприяння Міністерства освіти і науки в Україні для учителів в інститутах післядипломної педагогічної освіти впроваджується програма з медіаосвіти, на тренінгах Академії української преси з медіаграмотності слухачі вивчають механізми та фактори впливу медіа, види й технології маніпулювання мас-медіа.

Однак, як показує аналіз уроків, анкетувань, бесід, частина педагогів-словесників використовує медіа, не маючи достатніх уявлень про існування функцій і можливостей цього засобу у формуванні естетичного смаку, пізнавальної активності, умінь працювати з медіатекстом тощо.

До того ж, підготовка майбутніх учителів-словесників у закладах вищої освіти не повною мірою задовольняє потреби в оволодінні аналітико-інтерпретаційними, текстово-жанровими, мовно-комунікативними, редакторськими, проектними вміннями. У студентів фактично відсутнє уявлення про ризики та межі безпечного запровадження медіа в роботі з учнями різних класів. У статті Г. Волошко «Сучасні виклики інформаційного суспільства в аспекті формування медіаграмотності майбутніх педагогів» (Волошко, 2015) наголошується, що недоліки в системі освіти щодо медіатизації можна виправити за допомогою якісної оптимізації процесу навчання через використання засобів масової інформації й активне залучення нових медіа як інструменту для вивчення. Одним із таких інструментів пропонує соціально-виховну рекламу як засіб навчально-виховної роботи й розвитку медіаграмотності майбутнього вчителя.

Потреба в ефективному використанні засобів медіаосвіти у професійній діяльності актуалізує необхідність удосконалити зміст, форми й методи підготовки майбутніх учителів-словесників до професійної діяльності засобами медіа, виявити педагогічні умови формування відповідної готовності.

Аналіз актуальних досліджень. На актуальності проблеми зазначається в Концепції нової української школи (Концепція, 2010), у програмі з української мови для профільного навчання учнів 10–11 класів (Мацько, 2017). Серед компетентностей, вагомих для успішної самореалізації й самовираження особистості в інформаційному суспільстві початку XXI століття, важлива роль у документах відведена формуванню в

учнів умінь сприймати, розуміти, систематизувати, перетворювати, використовувати інформацію з різних джерел, у т.ч. медіазасобів.

Актуальність проблеми підтверджується й низкою важливих документів щодо впровадження медіаосвіти у світі (резолуція Європарламенту щодо медіаграмотності у світі цифрової інформації (2008 р.) та в Україні (Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (2010 р.) (Концепція, 2010)).

Аналіз наукових джерел засвідчує, що в полі зору українських учених постають моделі й методи медіаосвіти (В. Іванов (Іванов, 2014), В. Різун (Різун, 2014), дослідження педагогічних умов формування медіакомпетентності і медіакультури майбутніх учителів (Т. Іванова (Іванова, 2015), О. Семенов (Семенов, 2017) та ін.). Зокрема, фахівцями (Іванов, 2014; Волошенюк, 2014; Дзюба, 2014 та ін.) визначено, що медіаосвіта розглядається натепер як інноваційний напрям педагогічної діяльності, покликаний допомогти учнівській і студентській молоді краще адаптуватися у світі медіакультури, раціонально використовувати і створювати медіа засоби з метою особистісного та професійного розвитку.

Водночас аналіз науково-педагогічних джерел засвідчує відсутність фундаментальних досліджень, у яких було виявлено педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

Мета – із урахуванням наукових досліджень та проведеної дослідно-експериментальної роботи окреслити найбільш ефективні педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

Методи дослідження. Для вирішення мети використано теоретичні методи: аналіз, узагальнення наукових, довідникових джерел, навчально-методичної літератури, нормативних освітніх документів; емпіричні методи: анкетування, бесіда, педагогічне спостереження, узагальнення педагогічного досвіду, аналіз програм, підручників для загальноосвітньої школи.

Виклад основного матеріалу. З метою більш детального представлення педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності вважаємо за доцільне попередньо окреслити поняття «умова» у словниках і наукових джерелах.

У «Новому тлумачному словнику української мови», як показує проведений аналіз, умову визначено як «необхідну обставину, що робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь» (Новий тлумачний словник, 2005, с. 632). У науковій розвідці В. Полонського умову визначено як «сукупність змінних природних, соціальних, зовнішніх та внутрішніх впливів, що впливають на фізичний, психічний, моральний розвиток людини, його поведінку; виховання і навчання,

формування особистості» (Полонський, 2004, с. 247). До уваги приймаємо це визначення й керуємося ним при визначенні поняття «педагогічні умови».

Це поняття, зокрема, у «Словнику-довіднику з професійної педагогіки» охарактеризовано як обставини, від яких залежить і відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей (Словник-довідник, 2006, с. 243). Отже, у межах дослідження послуговуватимемося таким визначенням «педагогічні умови»: обставини, за яких успішно відбувається процес підготовки й формування готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

Для визначення комплексу взаємопов'язаних педагогічних умов окреслимо передусім сутність готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. З урахуванням наукових підходів (системного, особистісно орієнтованого, компетентнісного) розглядаємо таку готовність як інтегративне особистісне утворення, що поєднує ціннісні установки, комплекс знань, умінь, здібностей, які забезпечують ефективну взаємодію із суб'єктами учіння (учнями, колегами) у певному колі професійних ситуацій на основі вільного володіння медіазасобами.

Серед структурних компонентів готовності на основі анкетування, ранжування, виконання творчих завдань, педагогічного спостереження виокремлюємо мотиваційно-ціннісний, медіакогнітивний компонент, операційно-дієвий та рефлексивно-оцінювальний, що органічно взаємопов'язані між собою. Складниками компонентів готовності визначимо аналітико-інтерпретаційні, текстово-жанрові, мовнокомунікативні, редакторські, проектні вміння, що проявляються у здатності студентів творчо мислити, доводити, обґрунтовувати; знаходити, відбирати, аналізувати, інтерпретувати інформацію з різних, у тому числі й електронних медіаджерел; створювати усний і писемний медіатекст з урахуванням структурно-смыслових, жанрово-композиційних, мовностилістичних особливостей.

Ефективне формування готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності забезпечує розробка моделі і виявлення педагогічних умов. Для виявлення педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності ми проаналізували перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, предметну спеціалізацію 014.01 Середня освіта (українська мова та література) (Освітньо-професійна програма, 2017), у якому серед загальних компетентностей автори акцентують увагу на здатність до пошуку, оброблення й аналізу інформації з різних джерел, адаптації та дії в новій ситуації. До предметних компетентностей відносять здатність

застосовувати у власній практичній діяльності сучасні підходи (особистісно-орієнтований, діяльнісний, компетентнісний) до викладання української мови і літератури на підставі передового українського й міжнародного досвіду щодо ефективних методів та освітніх технологій навчання.

На основі проведеної дослідно-експериментальної роботи на базі Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» нами виділено комплекс взаємопов'язаних педагогічних умов, які впливають на підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності: надання освітньому процесу медіаосвітньої спрямованості через залучення студентів до роботи в медіа гуртку; оволодіння студентами культурою дослідницької роботи з медіатекстом під час інтегрованого курсу; виконання студентами медіапроектів у процесі педагогічної практики.

Розглянемо першу педагогічну умову – *надання освітньому процесу медіаосвітньої спрямованості через залучення студентів до роботи в медіагуртку*, що є ефективною формою співпраці викладачів і студентів-філологів у педагогічному університеті (у межах статті показуємо це на прикладі Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка) з метою виховання громадянина і патріота Української держави. Цю умову реалізовуємо на мотиваційному етапі (1–2 курси) після опитування студентів першого – третього курсів факультету іноземної та слов'янської філології про бажання займатися медіадіяльністю.

Науковий гурток «Медіакультура вчителя-словесника» – це організаційне утворення, учасниками якого є студенти різних курсів, зокрема 1–2 курсу, об'єднані спільними інтересами. Мета діяльності гуртка – формувати теоретичну базу знань у майбутніх учителів-словесників із основ медіаграмотності, медіапедагогіки, медіакультури, медіакомпетентності, умінь здійснювати міжособистісне спілкування в сучасному медіапросторі, конструктивно спілкуватися в колективі, реагувати мовними засобами на спектр соціальних і культурних явищ, працювати з медіа текстом (*media text*, *media construct* – це повідомлення, викладене в будь-якому жанрі медіа: газетної статті, телепередачі, відеокліпу, фільму тощо).

Українська методика, зазначає О. Глазова (Глазова), має в цьому напрямі певні напрацювання. Так, п'ятикласники складають замітку в газету інформаційного характеру, шестикласники – про вчинок людини типу роздуму, семикласники пишуть замітку дискусійного характеру. Десятикласники, відповідно до вимог програми, мають написати статтю на морально-етичну тему до газети. На різноманітних мовних олімпіадах і

конкурсах учням пропонують написати есе – твір, який цілком відповідає вимогам, що ставляться до медіатексту.

Діяльність гуртка враховувала шкільні вимоги. Студенти систематично, упродовж 2014–2016 рр. готували репортажі, інтерв'ю, розповіді від імені героя фільму в університетську газету «Гаудеамус», на головну сторінку університету, у соціальній мережі Фейсбук; склали колажі, реклами для виховних заходів у межах факультету та університету: до Дня писемності («Відчуй смак рідної мови»), Міжнародного дня рідної мови, до 200-річчя з Дня народження Т. Г. Шевченка («Енергетика Шевченкового слова») та ін. Публікації учасників наукового гуртка відображають свідому громадянську позицію студентів, їхніх досвідчених наставників щодо актуальності професії вчителя-словесника.

У 2018 р. кращі роботи студентів на медіосвітню тематику були представлені на міжнародній конференції «Академічна культура молодих дослідників». Готуючи тези, статті, майбутні вчителі враховували такі принципи побудови, як стислість, компактність, послідовність, цілеспрямованість, вірогідність вихідної інформації, критичність у відборі фактів, доказовість змісту тексту, закінченість, обґрунтованість висновків, наявність посилань.

Серед статей, опублікованих у збірнику тез (Академічна культура, 2018) відзначимо статті В. Бережної (Формування медіакультури школярів старшої школи у позакласній роботі з української мови); Т. Ворожбит (Формування медіакомпетентності учнівської молоді (на матеріалі підручника «Мова наша – українська» / за ред. Мацько Л. І.)); Г. Дворнік (Підліток та кіно: світ крізь екран); Т. Заїку (Реклама як фактор формування медіакультури підлітка); Т. Рябко (Медіаграмотність: аналіз ключових понять).

Робота з медіатекстом у науковому гуртку дозволила систематизувати набуті знання, сформувані систему ключових медіапонять.

Важливість такої педагогічної умови, як *оволодіння студентами культурою дослідницької роботи з медіатекстом під час інтегрованого курсу*, підтверджується необхідністю дослідницької роботи з фаховим медіатекстом як ефективним засобом розвитку творчої, самостійно і критично мислячої особистості в умовах інтенсивного збільшення інформаційного потоку.

Спецкурс «Медіаосвіта» читаємо студентам 3 курсу і пов'язуємо його зміст із навчальними дисциплінами «Педагогіка», «Філософія», «Методика навчання української мови» та іншими. Мета занять полягає у формуванні теоретичної бази знань у майбутніх учителів-словесників із основ медіаграмотності, методики використання медіа під час уроків, медіаосвітніх факультативів, гуртків. Серед завдань виокремлюємо: ознайомлення з педагогічним потенціалом сучасних медіа, мовностилістичним аналізом медіатексту, оволодінням навичками

критичного мислення, формування практичних умінь використання навчальних медіапродуктів; підготовка медійних текстів різних жанрів.

Також курс сприяє формуванню у студентів умінь орієнтуватися в сучасному медіапросторі, у методологічних підходах і принципах медіааналізу, розуміти принципи функціонування різноманітних мас-медіа; розшифровувати закодовану в меседжах інформацію; вивчити досвід відомих учених у галузі медіа і методики застосування медіа, застосовувати раціональні методи пошуку, відбору й використання потрібної інформації; аналізувати медійний текст у лінгвостилістичному аспекті; дотримуватися правил щодо цитування з першоджерел; відредагувати фаховий текст; самостійно створювати медіапроекти і грамотно застосовувати різноманітні медіаресурси у професійній діяльності (Ячменик, 2014, с. 4).

В основу методики проведення занять покладено проблемні, евристичні, ігрові та інші продуктивні форми навчання, мета використання яких – розвивати індивідуальність студента. Пропонуємо для аналізу студентами документальні медіатексти (репортаж, нарис, портрет, інтерв'ю, публіцистика, кінохроніка тощо), науково-популярні медіатексти, навчальні, ігрові (фільми, телепередачі, відеокліпи, їхня специфіка, тематичне розмаїття тощо), анімаційні (мальовані, об'ємні, аплікаційні, силуетні тощо).

Значну роль відводимо самостійній роботі студентів, виробленню навичок комунікації в соціальних мережах на засадах морально-етичних норм. Пропонували завдання створити есе, поезію, колаж, авторський аудіо-, відеотекст для Всеукраїнського конкурсу напередодні Міжнародного дня рідної мови «Рідна мова – моя честь і гідність». Усі створені медіапродукти були у відкритому доступі в одній із популярних соціальних мереж, а всі учасники створеної групи мали змогу долучитися до коментування робіт.

Результатами навчання, яке ґрунтувалося на професійно-особистісному розвитку студента, ми визначали особистісний смисл отриманих і вдосконалених професійних знань і вмінь, задоволеність студентів від процесу творчої роботи на заняттях, зростанням готовності до самоосвіти. Опанування спецкурсу сприяє опануванню технології роботи з медіатекстом, виховує мовний смак, критичне мислення, формує практичні вміння використовувати медіапродукти для вирішення дослідницьких задач; готувати медійні тексти різних жанрів.

Третьою педагогічною умовою на основі методів аналізу, узагальнення наукових джерел, навчально-методичної літератури, анкетування, узагальнення педагогічного досвіду визначили *активне використання студентами (3–4 курс) засобів медіаосвіти у процесі педагогічної практики* з подальшим створенням медіапроектів.

Успішність виконання завдань педагогічної практики залежить від рівня знань студентами-практикантами фахових дисциплін, їхньої

мотивації, рівня виконання ними професійних обов'язків на посаді учителя. Зазначимо, що, відповідно до програми, з-поміж завдань профільного навчання української мови (гуманітарний напрям, профіль – філологія) (Мацько, 2017) учителі виконують такі завдання, як формування вмінь в учнів здійснювати самостійну пошукову роботу на основі фахових філологічних журналів, передач радіо й телебачення, перевірку рівнів сформованості вмінь аналізувати, прогнозувати, планувати, проектувати, приймати рішення, сприяти розвиткові критичного мислення.

Під час занять із методики викладання української мови студентам було запропоновано виконати проблемно-пошукові завдання з медіаспрямуванням, зокрема, з посібника «Мова наша – українська» для учнів 10 класу (Мацько, Семенов, 2011); проаналізувати сайти учителів-словесників із подальшою розробкою власного медіапродукту, який можна буде використати під час педагогічної практики.

Аналізували, зокрема, авторський блог Баєвої Алли Василівни, учительки української мови та літератури Сумської гімназії № 1. У блозі Баєвої А. В. представлені такі сторінки-вкладки, як інтерактивні завдання; культура мовлення; експрес-уроки від Олександра Авраменка; ліричні замальовки; цікавинки для батьків; самостійна робота 10–11 клас; методичний квест тощо. Привертають увагу завдання творчого (креативного) характеру, мета яких – не просто навчити учнів, а й стимулювати їх до пошукової діяльності, обробки інформації та певний результат. У блозі Баєвої А. В. запропоновано до уваги завдання на кмітливість: виписати з ілюстрації різні частини мови, які зображені у формі чашки кави, і створити есе про культуру рідного міста.

Важливим елементом педагогічної практики є моделювання і проведення виховних заходів із елементами створення й використання медіатекстів (запис відеорепортажів, аудіотекстів, створення колажів, презентацій, web-сторінок, інтернет-реклам), з'ясування можливостей Інтернет-ресурсів. Доречним доповненням занять є ділові та сюжетно-рольові ігри, технології ситуативного моделювання, проект (наприклад, «Сучасні віртуальні загрози», «Як розпізнати кібербулінг»), семінар з елементами тренінгу «Використання інфографіки під час занять», «Я – блогер» та ін.).

Під час педагогічної практики майбутнім учителям можна обирати метод портфоліо. Це спосіб фіксування накопичених оцінок і самооцінки індивідуальних досягнень за визначений проміжок часу. Основною метою портфоліо є також демонстрація високого рівня засвоєння знань, умінь і навичок, їх практичного застосування, відображення динаміки професійного розвитку фахівця, спонукання до самостійного аналізу власних досягнень і самооцінки результатів роботи.

Під час педагогічної практики студенти виконують функції класного керівника. Тому для виховної години важливими є теми «Фактори впливу медіа, види та технології маніпулювання мас-медіа», «Фейк – друг чи ворог», «Основні техніки маніпуляцій на телебаченні, у соціальних мережах, у заголовках новин». За основу можна використати підручник для тренерів АУП «Не потони в інформаційному дощі», інтерактивний підручник для підлітків «МедіаДрайвер», який створила громадська організація «Детектор медіа», та інші матеріали.

З-поміж домашніх завдань для учнів ми пропонували такі, як підготувати доповідь на одну з тем «Мотиваційні лайфхаки для перевірки інформації» «Ефективні способи отримання фідбеку», «Лідери думок», «Прийоми маніпуляцій у ЗМІ»; підготуватися до ролі ведучого тренінгу на розпізнавання стереотипів; переглянути запропонований учителем фільм на предмет пропаганди з подальшим обговоренням на засіданні гуртка. Такі форми роботи розвивають пошукову діяльність, пізнавальні інтереси, вчать учнів толерантно ставитися до думок та позиції інших, чітко висловлювати власну позицію, приймати позицію співрозмовників.

Після закінчення педагогічної практики на робочому місці вчителя студенти-практиканти захищають свої досягнення під час звітної конференції. Майбутні вчителі за допомогою засобів медіаосвіти презентують школу, клас, передовий педагогічний досвід учителів, презентують фрагменти уроків, використовуючи прийоми роботи з медіатекстом.

Висновки. На основі аналізу, узагальнення наукових, довідникових джерел педагогічні умови визначено як обставини, за яких успішно відбувається процес підготовки й формування готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. З урахуванням наукових досліджень та проведеної дослідно-експериментальної роботи окреслено педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. Сутність означеної готовності розглядаємо як інтегративне особистісне утворення, що поєднує ціннісні установки, комплекс знань, умінь, здібностей, які забезпечують ефективну взаємодію із суб'єктами учіння (учнями, колегами) у певному колі професійних ситуацій на основі вільного володіння медіазасобами.

Виділення компонентів готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти (мотиваційно-ціннісний, медіакогнітивний компонент, операційно-дієвий та рефлексивно-оцінювальний) та їх складників (аналітико-інтерпретаційні, текстово-жанрові, мовнокомунікативні, редакторські, проектні вміння), дослідно-експериментальної роботи дозволило виокремити педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

Таку педагогічну умову, як надання освітньому процесу медіаосвітньої спрямованості через залучення студентів до роботи в медіагуртку, реалізуємо на мотиваційному етапі (1–2 курси) через діяльність наукового гуртка «Медіакультура вчителя-словесника». Мета – формувати теоретичну базу знань у майбутніх учителів-словесників з основ медіаграмотності, медіапедагогіки, медіакультури, медіакомпетентності, умінь здійснювати міжособистісне спілкування в сучасному медіапросторі, конструктивно спілкуватися в колективі, реагувати мовними засобами на спектр соціальних і культурних явищ, працювати з медіатекстом.

Важливість такої педагогічної умови, як оволодіння студентами культурою дослідницької роботи з медіатекстом реалізовували під час інтегрованого курсу «Медіаосвіта» зі студентами 3 курсу. Курс спрямований на формування у студентів таких умінь: застосовувати раціональні методи пошуку, відбору й використання аудіовізуальної та друкованої інформації; аналізувати медійний текст у лінгвостилістичному аспекті; моделювати зв'язний медіатекст із урахуванням принципів текстової організації, новизни та пізнавальної цінності професійно орієнтованої інформації.

Педагогічну умову – активне використання студентами (4 курс) засобів медіаосвіти у процесі педагогічної практики – реалізовували під час занять із методики навчання української мови, у роботі гуртка. Студенти виконали проблемно-пошукові завдання; аналізували авторські блоги вчителів-словесників, контенти різних каналів, пропонували радіогазети. Результатами навчання, яке ґрунтувалося на професійно-особистісному розвитку студента, ми визначали особистісний смисл отриманих і вдосконалених професійних знань і вмінь, особистісну задоволеність студентів процесом творчої роботи на заняттях, зростанням готовності до самоосвіти.

Перспективи подальших досліджень. Перспективи подальших розвідок убачаємо в побудові моделі підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності на основі вище зазначених педагогічних умов.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Академічна культура дослідника в освітньому просторі: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції.* (2018). Суми: Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка (Academic culture of the researcher in the educational space: a collection of materials of the international scientific and practical conference (2018). Sumy, A. S. Makarenko SumSPU).

2. Волошко, Г. В. (2015). Сучасні виклики інформаційного суспільства в аспекті формування медіаграмотності майбутніх педагогів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 9 (53), 3–12 (Voloshko, H. V. (2015). Modern challenges of the information society in the aspect of forming media literacy of the future educators. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 9 (53), 3–12).

3. Глазова, О. П. *Медіаосвіта: перспективи впровадження в школі.* Режим доступу: <http://uadocs.exdat.com/docs/index-493127.html> (Hlazova, O. P. *Media*

education: the prospects of implementation in school. Retrieved from: <http://uadocs.exdat.com/docs/index-493127.html>).

4. Грачев, Г. В. (2003). *Личность и общество: информационно-психологическая безопасность и психологическая защита*. М.: ПЕРСЭ (Hrachev, H. V. (2003). *Personality and society: information and psychological safety and psychological protection*. М.: PERSE).

5. Іванова, Т. В. (2015). Педагогічна майстерність вчителя як професійна якість у викладанні курсу «Медіаграмотність». *Розвиток і саморозвиток педагогічної майстерності майбутніх учителів*. К.: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (Ivanova, T. V. (2015). *Pedagogical mastery of the teacher as a professional quality in teaching the course "Media literacy". Development and self-development of pedagogical skills of the future teachers*. К.: Institute of Pedagogical Education and Adult Education of National Academy of Sciences of Ukraine).

6. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні. Режим доступу: <http://www.ispp.org.ua>. (*Concept of implementation of media education in Ukraine*. Retrieved from: <http://www.ispp.org.ua>).

7. *Медіаосвіта та медіаграмотність*. (2014). Київ: Центр Вільної Преси (*Media education and media literacy*. (2014). Kyiv: Free Press Center).

8. *Мова наша – українська*. (2011). Л. І. Мацько (Ред.). К.: Богданова А. М. (*Our language is Ukrainian*. (2011). L. I. Matsko (Ed.). К.: Bohdanova A. M.).

9. *Нова українська школа: основи Стандарту освіти*. (2016). Львів (*New Ukrainian School: Fundamentals of the Education Standard*. (2016). Lviv).

10. *Новий тлумачний словник української мови*. (2005). К.: Аконіт (*New Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language*. (2005). К.: Aconit).

11. Ожегов, С. И., Шведова, Н. Ю., (1992). *Толковый словарь русского языка*. М.: Азъ (Ozhegov, S. I., Shvedova, N. U. (1992). *Explanatory dictionary of the Russian language*. М.: Az).

12. *Освітньо-професійна програма 035.01.01 Українська мова та література першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціалізацією 035.01 Українська мова та література за спеціальністю 035 Філологія*. (2017). Режим доступу: <https://bit.ly/2KТаDRp> (*Educational and professional program 035.01.01 Ukrainian language and literature of the first (bachelor) level of higher education by specialization 035.01 Ukrainian language and literature by specialty 035 Philology*. (2017). Retrieved from: <https://bit.ly/2KТаDRp>).

13. Полонский, В. М. (2004). *Словарь по образованию*. Москва: Высшая школа (Polonskii, V. M. (2004). *Dictionary on education*. Moscow: Higher school).

14. Семенов, О. (2013). Медіапедагогіка у професійній підготовці майбутнього вчителя: здобутки і проблеми. *Interdyscyplinarność pedagogiki i jej subdyscypliny*, (ss. 632–640). Krakowie: Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie (Semenog, O. (2013). *Media pedagogy in the training of the future teacher: achievements and problems. Interdiscipline pedagogics and subdiscipline*, (pp. 632–640)).

15. Семенов, Е. Н., Ячменик, М. М. (2017). Медиаобразовательный компонент языковой подготовки будущих учителей украинского языка и литературы: лингвопраксеологический подход. *The Top Actual Researches in Modern Science*, 8 (24), 77–81 (Semenog, O. M., Yachmenik, M. M. (2017). *Media education component of language training of the future teachers of Ukrainian language and literature: lingvopraxeological approach. Top Top Actual Researches in Modern Science*, 8 (24), 77–81).

16. *Словник-довідник з професійної педагогіки*. (2006). Одеса: Пальміра (*Dictionary of reference on professional pedagogy*. (2006). Odessa: Palmyra).

17. *Українська мова: програма для профільного навчання учнів 10–12 класів (профіль – українська філологія)*. (2017). Київ. Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html> (*Ukrainian language: program for profile education of pupils of grades 10–12 (profile – Ukrainian philology)*). (2017). Kyiv. Retrieved from: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html>).

18. Ячменик, М. М. (2014). *Медіакультура вчителя-словесника. Програма навчального курсу. Філологічний напрям, профіль – українська філологія*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка (Yachmenik, M. M. (2014). *Media culture of a teacher-translator. Curriculum program. Philological direction, profile – Ukrainian philology*. Sumy: A. S. Makarenko SumSDU).

РЕЗЮМЕ

Ячменик Марина. Педагогические условия формирования готовности будущих учителей-словесников к использованию средств медиаобразования в профессиональной деятельности.

В статье с учетом научных исследований и проведенной опытно-экспериментальной работы обозначены педагогические условия формирования готовности будущих учителей украинского языка и литературы к использованию средств медиаобразования в профессиональной деятельности. Обогащение образовательного процесса медиаобразовательной направленностью реализовано на 1–2 курсах в научном кружке «Медиакультура учителя-словесника». Цель деятельности кружка – формировать теоретическую базу знаний по основам медиаграмотности, умение осуществлять межличностное общение в современном медиапространстве. Овладение студентами культурой исследовательской работы с медиатекстом апробированы во время интегрированного курса «Медиаобразование» со студентами 3 курса. Занятия направлены на формирование умений моделировать связный медиатекст с учетом принципов текстовой организации, новизны и познавательной ценности профессионально ориентированной информации. Педагогическое условие – активное использование средств медиаобразования в процессе педагогической практики – реализовано студентами 4 курса на уроках украинского языка.

Ключевые слова: профессиональная деятельность учителя-словесника, подготовка будущих учителей украинского языка и литературы, готовность к использованию средств медиаобразования, педагогические условия, средства медиаобразования, спецкурс.

SUMMARY

Yachmenyk Maryna. Pedagogical conditions of the future language teachers' readiness formation to use tools of media education in professional activity.

In the light of research and experimental work, the pedagogical conditions for forming the readiness of the future teachers of Ukrainian language and literature to the use of media education in professional activities are outlined in the article. The pedagogical conditions are defined as circumstances in which takes place successful process of preparation and formation of the readiness of the future teachers of Ukrainian language and literature for the use of media education tools in the professional activity.

We consider the essence of the defined readiness as an integrative personal entity that combines the value settings, a set of knowledge and abilities that provide an effective interaction with the subjects of learning (students, colleagues) in a certain range of

professional situations on the basis of free possession of media. Among the structural components of readiness we focus attention on the motivational-value, media cognitive, operatively-effective and reflexive-evaluation components that are strongly connected. In the frames of the outlined components (analytical-interpretive, text-genre, linguistic communication, editorial, design skills), scientific and experimental work that was conducted on the basis of A. S. Makarenko Sumy State Pedagogical University and O. Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, allowed to use pedagogical conditions for the formation of readiness of the future teachers of Ukrainian language and literature for the use of media education in professional activities.

Such pedagogical condition of media education as attracting students to work in a media circle we realize on a motivational stage (1–2 courses) through the activity of the scientific circle “Media Culture of the Language Teacher“. The goal is to form the theoretical knowledge base of the future language teachers in the sphere of media literacy, media pedagogy, media culture, media competence, to form the ability to interpersonal communication in the modern media space, to constructively communicate in the team, to respond by linguistic tools to a spectrum of social and cultural phenomena, to work with media text. As the result of the study, which were based on the professional and personal development of the student, we determined the personal meaning of the received and improved professional knowledge and skills, personal satisfaction of students through the process of creative work in classes, increasing readiness for self-education.

Key words: *professional activity of the language teacher, preparation of the future teachers of Ukrainian language and literature, readiness for use tools of media education, pedagogical conditions, tools of media education, special course.*